

Stimularea creativității elevilor

Motto: ” Într-o măsură mai mare sau mai mică, cu toții suntem înzestrați cu puterea voinței și aceasta este cheia efortului creator”

Alex Osborn

Creativitatea ca factor determinant al progresului individual și social, ca ferment al înnoierii noastre spirituale, este mult mai mult decât o dorință: este o stare de spirit permanentă, o perspectivă a devenirii noastre și o condiție fundamentală a succesului în viață. Creativitatea nu constituie un semn distinctiv al destinului, ci un dar nativ al fiecăruia dintre noi.

Toți profesorii au fost confrunțați, de-a lungul timpului, cu elevi dotați cu spirit independent și critic, care afișează o oarecare indiferență față de impresia personală produsă, care preferă să se complice și să-și asume riscuri, care pun multe întrebări din domenii foarte variate atunci când li se prezintă un material, deoarece au capacitate de pătrundere și prelucrare a materialului și care, curioși fiind, par să te sfideze prin non-conformismul intelectual și încrederea în sine. E foarte posibil ca acesta să fie chiar portretul elevului creativ, resursa umană cel mai dificil de modelat dar care generează cele mai mari satisfacții dascălilor.

Învățământul tehnic, prin natura sa, recurge în foarte mare măsură la metode de predare și evaluare bazate pe gândire convergentă, întemeiate pe raționament și spirit critic. Pe de altă parte, este știut faptul că orice individ posedă un potențial specific de creativitate care se manifestă cu o forță mai mare în copilărie, când mijloacele de comunicare ale copilului sunt încă limitate. De-a lungul dezvoltării ontogenetice, spontaneitatea și imaginația fac loc, progresiv, instanțelor raționale. Menținerea trează a facultății creative, adică utilizarea constantă a potențialului creator, latent în orice individ, până dincolo de absolvirea liceului, poate fi cheia societăților de succes ale viitorului. Progresul în toate domeniile de activitate umană a fost imprimat de personalitățile creatoare, de non-conformiștii intelectuali, de cei care nu au uitat să viseze și au rămas “fanteziști”. În fond, Faraday a pornit de la intuiție când a întrezărit pentru prima dată reversibilitatea transformării *energie electrică-energie magnetică*. Aceasta nu este o pledoarie pentru înlocuirea metodelor analitice și convergente cu cele intuitive și divergente, ci este un argument pentru o atentă echilibrare a acestora, pentru ca societatea să beneficieze de întregul potențial intelectual și creativ al individului.

Prin folosirea lecțiilor interactive, utilizând computerul, se constată că factorul “personalitate”, prin dimensiunea sa de creativitate, participa în mod real la reușita școlară. Putem spune chiar că educarea creativității are impact și asupra laturii atitudinale și motivaționale a elevului, deoarece se recurge la identificarea și utilizarea resorturilor lăuntrice pentru implicarea elevului în

activității didactice, lucru care îl pune mai bine în valoare și îl poziționează mult mai favorabil față de actul de educație.

Dacă se caută evidențierea acțiunilor necesare pentru atingerea obiectivului “stimularea creativității”, se observă că două sunt direcțiile de urmat, în ultimă instanță, pentru atingerea scopului inițial: favorizarea comunicării și adecvarea metodelor didactice și a conținutului informațional vehiculat.

Îmbunătățirea comunicării ia în calcul contextul comunicării și apoi comunicarea propriu-zisă. Contextul comunicării este dat de cadrul fizic și psihopedagogic în care are loc procesul instructiv-educativ. De cele mai multe ori, comunicarea este mult mai eficientă dacă se îmbină metodele clasice cu cele oferite de calculator.

De asemenea, profesorul care instituie o atmosferă de evaluare chiar și în timpul perioadelor de comunicare de cunoștințe sau consolidare și va face acest lucru cu ajutorul calculatorului, elevul rămâne activ pe tot parcursul lecției, fiind invitat către o abordare creativă a noilor cunoștințe, cu mult mai multe șanse de rezolvare.

Găsirea unui optimum între sistemul de control și cadrul orientării spre probleme este o altă opțiune pe care profesorul este invitat să o facă. Responsabilizați în roluri de grup, elevii tind să rezolve probleme mult mai ușor decât atunci când se simt controlați.

Utilizarea de către profesor a unor abordări spontane și creative în cadrul metodelor alese care să nu lase elevul să devină prea conștient de latura persuasivă și manipulativă a activității educaționale oferă avantajul deschiderii spre un răspuns pozitiv.

Pentru a folosi latura afectiv-emoțională din cadrul comunicării în sprijinul laturii instrumentale, informaționale, este foarte utilă folosirea exercițiilor de spargere a gheții la începutul orelor de curs. Se urmărește, în acest mod, optimizarea stărilor emoționale prin activitatea în aparență rupte de subiectul lecției, dar care cheamă în câmpul educațional o multitudine de posibilități de reacție din partea elevilor și, nu în ultimul rând, da o mână de ajutor în demersul didactic de construire a echipei educaționale.

Se pot desfășura o seamă de exerciții de ingeniozitate practică prin care elevilor li se cere ca, în interval de câteva minute, să producă, în scris, pe calculator, un număr maxim de idei, propuneri, situații, care să transceadă câmpul obișnuit de percepție. Se cere, deci, să se folosească flexibilitatea și originalitatea în gândire în legătură cu: ce se poate face cu o carte, un aparat de măsură, o siguranță fuzibilă defectă, etc., cum te poți lipsi de telefon, televizor, electricitate etc.; exerciții de modelare prin care se propune operarea unor efecte de diminuare, inversare, suprimare, adăugare de elemente, modificare de forme, transfer al unor domenii de folosință, multiplicare sau reducere a cantităților, distorsionare a calităților, alterare a proporțiilor în legătură cu următoarele: calculator, telefon mobil, relația profesor-elev etc.

Exercițiile de căutare a similitudinilor își au fundamentul didactic în ideea că, deseori, indivizii gândesc cu ajutorul comparațiilor, printr-o activitate de căutare a invarianțelor în obiecte, forme sau relații. Analogia și asimilarea sunt procese naturale prin care individul încearcă să abordeze situații noi, diferite, de aceea detectarea similitudinilor este recomandată chiar și dincolo de asemănările imediate. Printr-o schemă, se poate cere elevilor să figureze un fenomen, comunicarea între doi elevi, între profesor și elev, principiul inducției electromagnetice, reversibilitatea efectelor curentului electric, etc. Cercetarea analogică recurge la instrucțiuni de genul: “Ce este ca...?” sau “La ce mă trimite cu gândul...”, în legătură cu obiecte fizice precum mașina de fax, computer, etc., sau locuri (laborator de electronică, sala de clasă, cabinetul directorului etc.).

Nu putem să nu amintim și avantajele cultivării tehnicilor de comunicare nonverbală, care acționează resorturi importante din sfera imaginației creative și, implicit, influențează îmbunătățirea randamentului școlar. Elevii vor fi canalizați spre a decodifica mesajele nonverbale, care, de multe ori, sunt inconștiente, vor fi ajutați să-și pună în acord comunicarea verbală cu cea nonverbală – dacă acestea sunt contradictorii, sau vor învăța să folosească, în mod deliberat, mesaje nonverbale pentru a intra în contradicție cu cele verbale. Toate aceste aspecte pot armoniza foarte mult atmosfera din grupurile de elevi, pot nuanța mesajele transmise și pot multiplica posibilitățile de interpretare a mesajelor recepționate de către elevi. Există elevi la care creativitatea nu se poate identifica foarte ușor printr-un mesaj verbal. Reprezentările acestor elevi pot îmbrăca mai ușor forma gesticulației, a desenului/schemelor. Dacă ei vor fi puși în situația de a-și exercita creativitatea specifică în mod repetat, chiar atunci când produsul creat de ei nu are nici o incidență directă asupra topicului lecției, vor crește șansele ca acei elevi să fie atrași în sfera de interes a școlii, grație contribuției acestora din urmă la descoperirea și valorificarea personalității lor creatoare.

Modul însuși de desfășurare a procesului de transmitere a cunoștințelor poate să solicite, într-un grad mai mare sau mai mic, creativitatea. Strategia permisivă se preferă a se folosi în locul celei coercitive și inhibitive, în primul rând prin cultivarea unei atitudini interogative la elevi. Metodele expositive oferă avantajul utilizării mai raționale a timpului, a prezentării informației sub forma sintetică și pun în valoare “modelul” profesorului.

Brainstorming-ul și rezolvarea creativă de probleme sunt două metode care apelează foarte mult la imaginație și creativitate, potențate și de avantajele pe care le oferă gândirea convergentă și analitică. Metoda studiului de caz invită elevul să-și pună amprenta personală în rezolvarea unor situații reale și complexe prezentate la adevărata lor dimensiune, îl obligă să folosească un bagaj mai mare de cunoștințe anterioare și să le restructureze pentru a veni cu soluții sau, pur și simplu, pentru a înțelege diversitatea experiențelor umane. După o fază inițială de prezentare a cazului și apoi de analiză și diagnosticare (în grup) a problemelor de studiat, urmează faza discuțiilor și a intervențiilor.

este momentul pentru a pune în scenă tehnici precum jocul de rol sau simularea, tehnici care, pe lângă folosirea empatiei, apelează și la creativitatea elevului.

Este binecunoscut faptul că un individ este cu atât mai creativ cu cât bagajul informațional de care dispune este mai variat, și cu cât gradul de stăpânire a unor noțiuni este mai avansat. Dacă metodele creative reprezintă un cadru natural de desfășurare a activităților didactice la cei mici, în cazul liceenilor ele constituie “breșe” relaxante, motivante și eficiente, de multe ori, pentru rutina educațională.

În urma măsurării progresului școlar, profesorul este pus deseori în situația elaborării unui plan de îmbunătățire a performanței școlare. Este de preferat ca acest plan să se întocmească de comun acord cu elevul, iar acesta să aibă posibilitatea de a alege, dintr-o listă de activități de învățare și de modalități de evaluare, pe acelea care îi sunt cel mai apropiate modului său de exprimare. Metodele alternative de evaluare capătă, din perspectiva creșterii randamentului școlar al elevilor, o nouă dimensiune, de investigare a posibilităților creatoare ale elevului, pentru ca demersul pedagogic viitor să beneficieze și să exploateze tocmai aceste valențe particulare. Miniproiectele, portofoliile, jurnalele personale care să înregistreze parcursul lecției sau impresiile după ora de curs, toate acestea ne pot oferi o perspectivă nouă asupra actului didactic așa cum este el văzut din “bancă”.

Profesorul care se concentrează asupra calității relației sale cu elevii trebuie să vizeze metode și tehnici de dezvoltare a personalității și achizițiilor acestora, și nu de control, stimulând, astfel, cooperarea și implicarea elevilor în actul didactic.

Trebuie remarcat, însă, că eficiența tuturor acestor tehnici, metode și exerciții de stimulare a creativității trebuie calculate doar după ce ele au fost integrate și particularizate în cadrul mai larg al obiectivelor urmărite de o disciplină de studiu sau alta. Se va evita, astfel, nașterea unei atmosfere cu amprenta superficialității și inconsistenței actului didactic, dându-se, în același timp, creativității, locul cuvenit într-un învățământ modern.

Prof. Anișoara POPA-ARTENE
Colegiul Tehnic ”Henri Coandă” Tulcea